

ATENCIÓ AL FINAL DE LA VIDA EN LA MALALTIA RESPIRATÒRIA CRÒNICA (MRC)

ASPECTES CLÍNICS

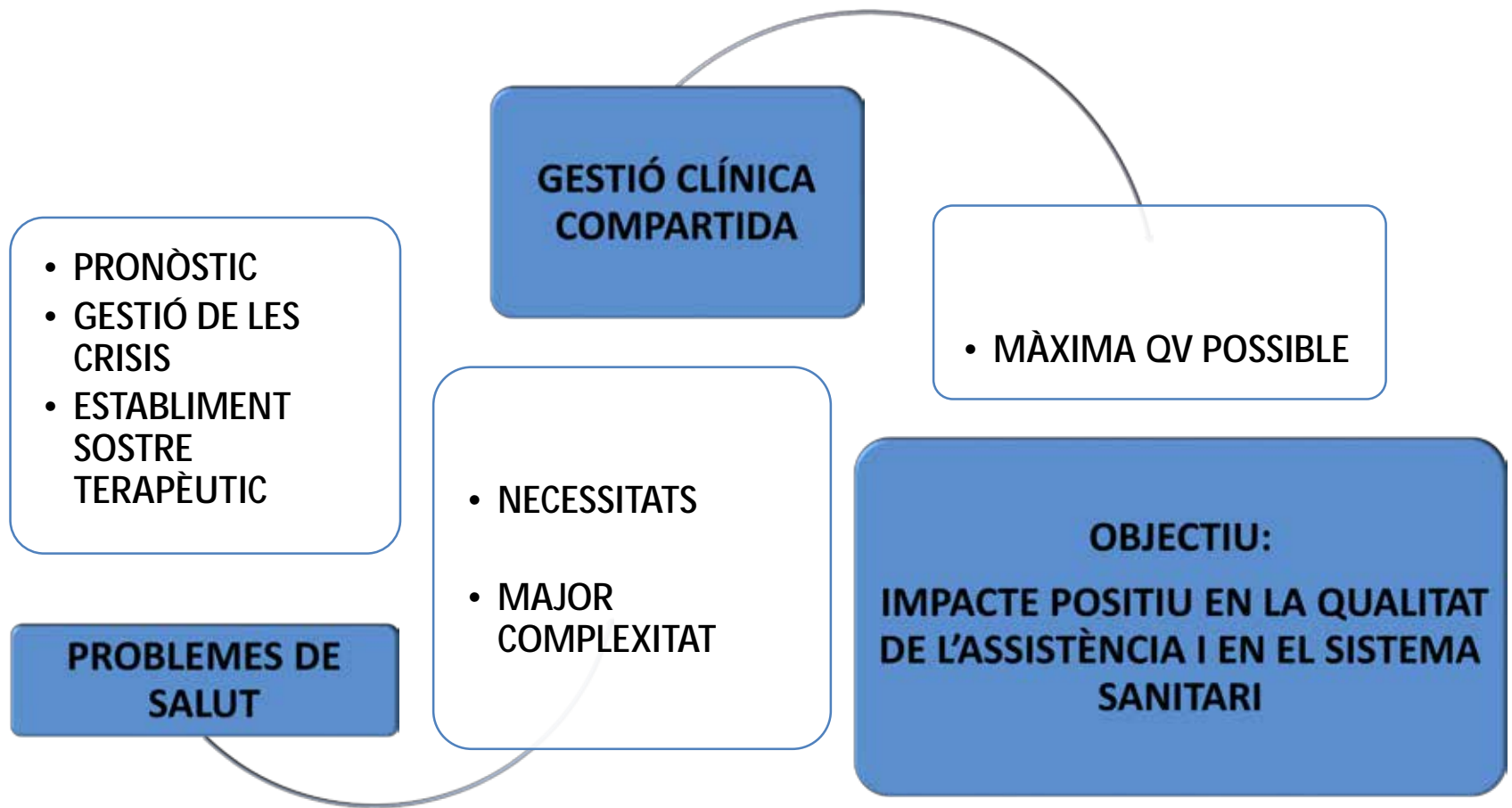
Dra Dolors Torremorell

Metge adjunt PADES CST

dtorremorell@cst.cat

XXXIII Diada Pneumològica abril 2015

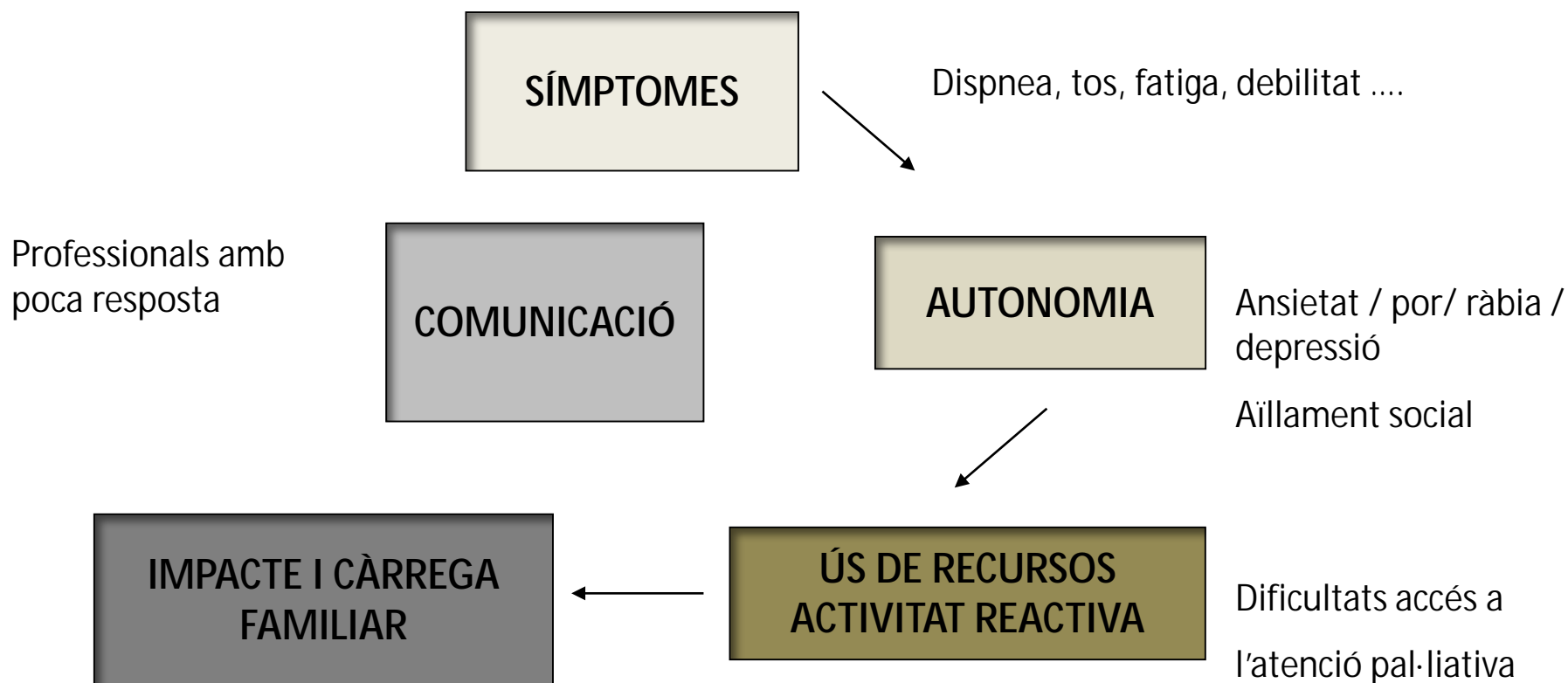
CST CONSORCI SANITARI DE TERRASSA

INTRODUCCIÓ

ELS AVENÇOS EN EL TRACTAMENT DE LES MALALTIES RESPIRATÒRIES CRÒNIQUES HAN MILLORAT LA SUPERVIVÈNCIA INCLÚS EN LES FASES MES AVANÇADES

EXPLORING THE CARE NEEDS OF PATIENTS WITH ADVANCED COPD: AN OVERVIEW OF THE LITERATURE.

SIMPTOMES	PREVALEÇA %	FREQÜÈNCIA %	SEVERITAT %	DISTRESS %	
DISPNEA	94	66	43	54	
ASTÈNIA	71	67	27	49	
XEROSTOMIA	60	70	32	30	
TOS	56	52	32	40	
PREOCUPACIÓ	51	51	31	41	
SOMNOLÈNCIA	47	38	6	21	
IRRITABILITAT	42	24	7	33	% MOLT FREQUÈNT /CONSTANT
DOLOR	41	55	30	39	% SEVERA / MOLT SEVERA
NEGUIT	40	40	12	42	% BASTANT /MOLT
SIBIL.LANTS	40	45	30	50	
TRISTESA	39	36	26	36	
DOLOR TORÀCIC	37	40	16	38	
INSOMNI	35	68	37	52	

SÍMPTOMES...

Blinderman CD, Homel P, Billings JA, *et al.* Symptom distress and quality of life in patients with advanced chronic obstructive pulmonary disease. *J Pain Symptom Manage* 2009; 38:115–123.

ASPECTES PSICOSOCIALS...

**DETERIOR FUNCIONAL GREU
AMB AÏLLAMENT SOCIAL EN 45%
MALALTS**

- *WhiteP et al. B J Gen Pract 2011;61:e362-
e370*

**SENSACIÓ DE CÀRREGA PER
LES FAMÍLIES**

- *Elofsson LC et al. Palliat Med 2004;
18:611-618*

**CRISIS DE POR I ATACS DE
PÀNIC AMB INSEGURETAT
PER SORTIR DE CASA**

- *Ek K et al. J Adv Nurs 2008;62:470-478*

**ANSIETAT 50%
DEPRESSIÓ 40-50%**

- *Yohannes AM et al. EurRespir Rev
2014;23:345-9*

**PITJOR QUALITAT DE VIDA QUE ELS
MALALTS AMB NEOPLÀSIA**

- *Habraken jm et al. J Pain Symptom Manage
2009;37:973-981*

SÍMPTOMES SEVERS ...

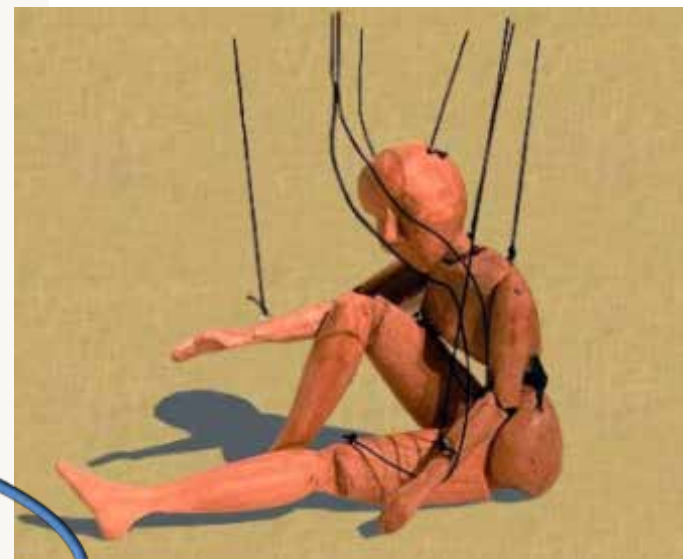
La **CÀRREGA DE SÍMPTOMES FÍSICS I PSICOLÒGICS** en malalts amb MPOC avançada **ÉS AL MENYS IGUAL DE SEVERA** que en d'altres malalties incurables

A mesura que empitjoren en severitat els símptomes també **EMPITJORA LA SENSACIÓ D'ASTÈNIA I LA DEPRESSIÓ.**

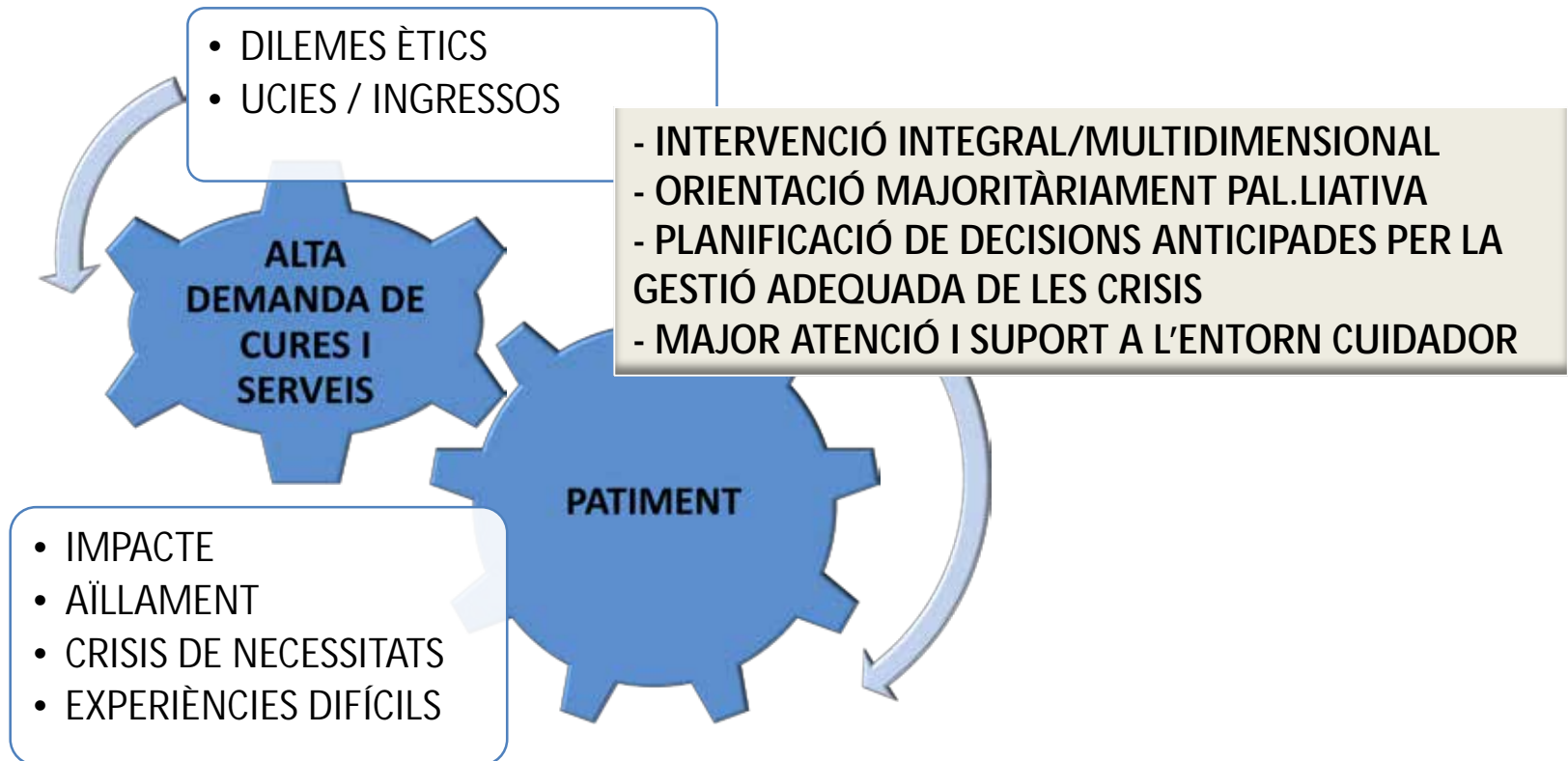
Arch Intern Med 2007;167:2503-08

Els símptomes més prevalents que empitjoren la qualitat de vida del pacient **NO ES CONTROLEN SATISFACTÒRIAMENT EN LA MAJORIA**

J Palli Med 2011;14:735-743

MALALTIA RESPIRATÒRIA CRÒNICA AVANÇADA

ABORDATGE SISTEMÀTIC

NECESSITATS MULTIDIMENSIONALS DE MALALTS I FAMÍLIES

PRACTICAT PER EQUIP INTERDISCIPLINARI COMPETENT

METODOLOGIA PER LA PRESA DE DECISIONS: ÈTICA CLÍNICA I
LA PLANIFICACIÓ DE DECISIONS ANTICIPADES

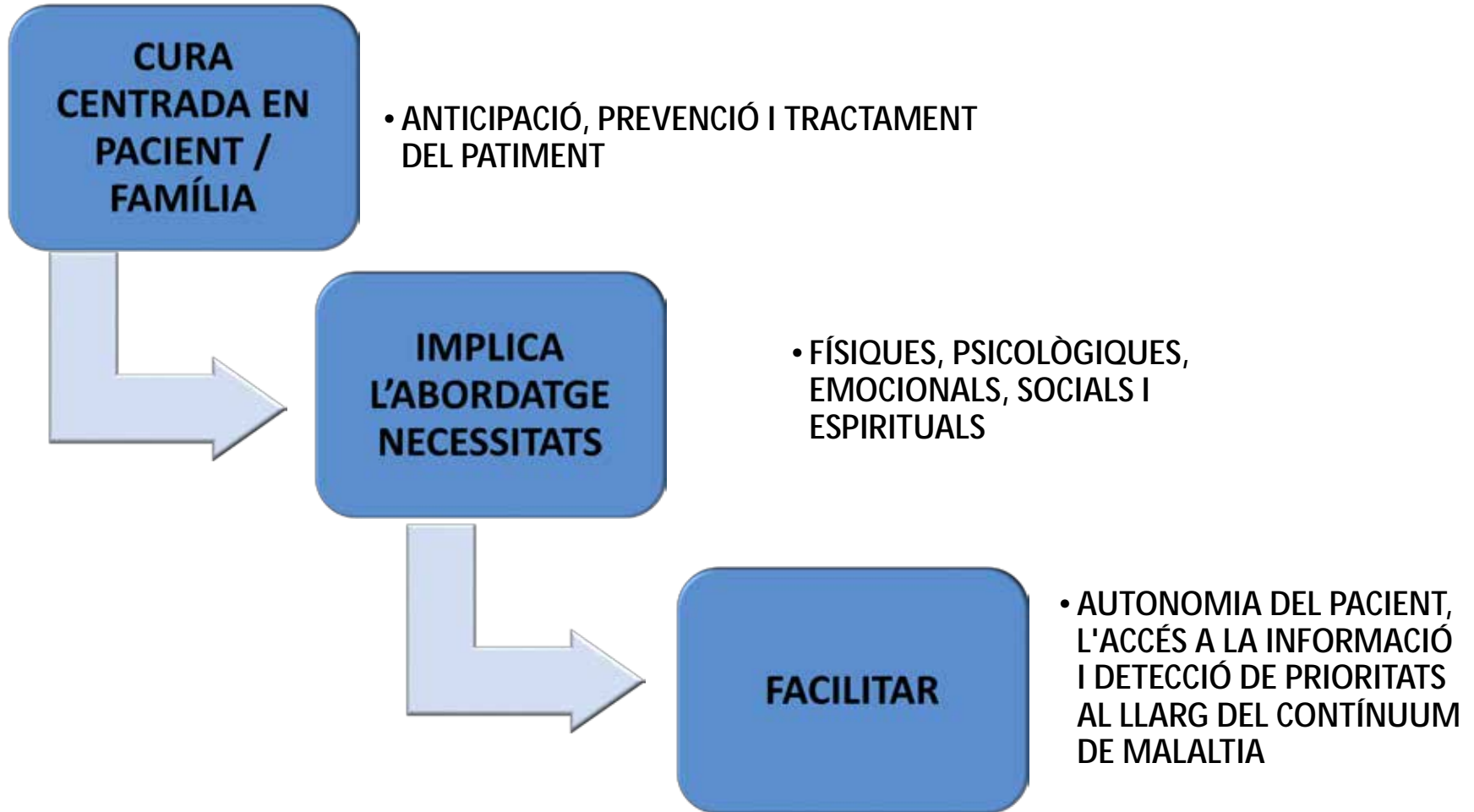
METODOLOGIA DE SEGUIMENT : GESTIÓ DEL CAS I ATENCIÓ
CONTINUADA

ATENCIÓ PAL·LIATIVA

CURES PAL·LIATIVES *J Palliat Med 2004;7:611-27*

BARRERES PER LA IMPLEMENTACIÓ DE L' ATENCIÓ PAL·LIATIVA EN MPOC

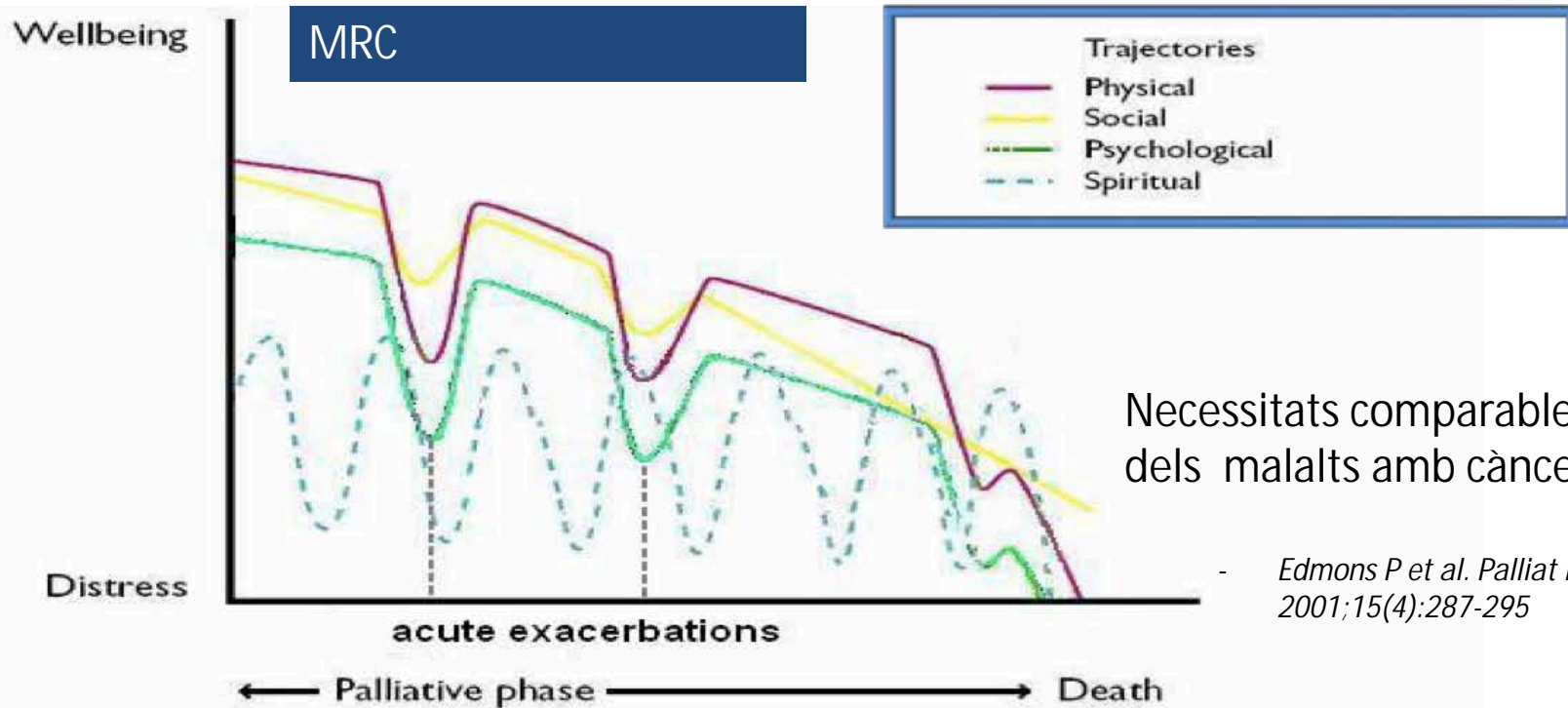
FACTORS MALALT/ FAMILIA

- Manca voluntat per a discutir procés de fi de vida
- Desconeixement de l'abordatge pal·liatiu
- Pèrdua de l'esperança
- Pacte de silenci
- Problemes de comunicació amb equip
- Acceptació del diagnòstic i la condició de pronòstic limitat per malalts i famílies

FACTORS PROFESSIONAL

- Incertesa en el pronòstic
- Manca de recursos i limitacions en el temps
- Manca de coordinació amb especialista
- Manca de confiança

TRAJECTÒRIA CLÍNICA

Necessitats comparables amb les dels malalts amb càncer

- Edmons P et al. *Palliat Med* 2001;15(4):287-295

IMPLICACIONS CLÍNiques

ATENCIÓ CENTRADA EN LA PERSONA: valors i preferències

PLANIFICAR LES DECISIONS AVANÇADES

**INTERVENCIÓ PAL·LIATIVA PRECOÇ :
NECESSITATS VS PRONÒSTIC**

Ajuda al malalt/família/professionals a situar la malaltia en un context de davallada amb **PRONÒSTIC INCERT I MORT INEVITABLE A VEGADES SOBTADA.**

Permet clarificar expectatives entorn al curs de malaltia i el coneixement de l'evolució : **CONSCIÈNCIA DE NECESSITATS DURANT LA DAVALLADA**

Permet **L'ENFORTIMENT** de malat / família vers la malaltia

**COM IDENTIFIQUEM ELS MALALTS
AMB NECESITATS D'ATENCIÓ
PAL.LIATIVA ?**

Table 1 BODE index for various variables for the prognostication for palliative care (5,20)

Variable	Points on BODE index			
	0	1	2	3
FEV1 (% predicted)	≥65	50-64	36-49	≤35
Distance walked in 6 min (meters)	>350	250-349	150-249	≤149
MMRC dyspnea scale	0-1	2	3	4
Body-mass index (BMI)	>21	≤21		

Based on patients FEV1, distance walked in 6 min, MMRC dyspnea scale and BMI, patients are given a score (sum of points of the four variables) which is utilized in *Table 2*.

Table 2 BODE index scoring to estimate mortality (21)

BODE index score	12-month mortality (%)	24-month mortality (%)	52-month mortality (%)
0-2	2	6	19
3-4	2	8	32
4-6	2	14	49
7-10	5	31	80

Index score is utilized to predict 12-, 24- and 52-month mortality. Index score obtained via *Table 1*.

IDENTIFICACIÓ DE MALATS

El deterior de la funció pulmonar és un bon predictor de mortalitat però si ho fem servir de manera aïllada per a classificar la severitat de la malaltia **NO CAPTA LA MULTIDIMENSIONALITAT DE LA MPOC.**

IDENTIFICACIÓ DE MALATS

Proyecto NECPAL CCOMS-ICO©: Identificación y Atención Integral-Integrada de Personas con Enfermedades Crónicas Avanzadas en Servicios de Salud y Sociales. Centro Colaborador de la OMS para Programas Públicos de Cuidados Paliativos. Institut Català d'Oncologia. Accesible en: <http://www.iconcologia.net>

3. INDICADORS CLÍNICS GENERALS DE SEVERITAT I PROGRESSIÓ – explori la presència de qualsevol dels següents criteris de severitat i fragilitat extrema	
<p>Marcadors nutricionals, qualsevol dels següents, en els últims 6 mesos:</p> ☐ Severitat: albúmina sèrica < 2.5 g/dl, no relacionada amb descompensació aguda ☐ Progressió: pèrdua de pes > 10% ☐ Impressió clínica de deteriorament nutricional o ponderal sostingut, intens / sever, progressiu, irreversible i no relacionat amb procés intercurrent	☐ SÍ ☐ No
<p>Marcadors funcionals, qualsevol dels següents, en els últims 6 mesos:</p> ☐ Severitat: dependència funcional greu establerta (Barthel < 25, ECOG > 2 ó Karnofsky < 50%) ☐ Progressió: pèrdua de 2 o més ABVD (activitats bàsiques de la vida diària) malgrat intervenció terapèutica adequada ☐ Impressió clínica de deteriorament funcional sostingut, intens / sever, progressiu, irreversible i no relacionat amb procés intercurrent	☐ SÍ ☐ No
<p>Altres marcadors de severitat i fragilitat extrema, almenys 2 dels següents, en els últims 6 mesos:</p> ☐ Úlceres per decúbit persistents (estadi III – IV) ☐ Infeccions amb repercussió sistèmica de repetició (> 1) ☐ Síndrome confusional aguda ☐ Disfàgia persistent ☐ Caigudes (> 2)	☐ SÍ ☐ No
<p>Presència de distress emocional amb símptomes psicològics sostinguts, intensos/severs, progressius i no relacionats amb procés intercurrent agut</p>	☐ SÍ ☐ No
<p>Factors addicionals d'ús de recursos, qualsevol dels següents:</p> ☐ 2 ó més ingressos urgents (no programats) en centres hospitalaris o sociosanitaris per malaltia crònica en l'últim any ☐ necessitat de cures complexes / intenses continuades, bé sigui en una institució o en domicili	☐ SÍ ☐ No
<p>Comorbiditat: ≥ 2 patologies concomitants</p>	☐ SÍ ☐ No

4. INDICADORS CLÍNICS ESPECÍFICS DE SEVERITAT I PROGRESSIÓ PER PATOLOGIES – explori la presència de criteris objectius de mal pronòstic per les següents patologies seleccionades

MALALTIA ONCOLÒGICA (només cal la presència d'un criteri)

Sí No

- Diagnòstic confirmat de càncer metastàtic (estadi IV) i en alguns casos –com en les neoplàsies de pulmó, pàncrees, gàstric i esofàgic– també en estadi III, que presenten: escassa resposta o contraindicació de tractament específic, brot evolutiu en transcurs de tractament o afectació metastàtica d'òrgans vitals (SNC, fetge, pulmonar massiu, etc...)
- Deteriorament funcional significatiu (Palliative Performance Status (PPS) < 50%)
- Síntomes persistents mal controlats o refractaris malgrat optimitzar tractament específic

MALALTIA PULMONAR CRÒNICA (presència de dos o més dels següents criteris)

Sí No

- Dispnea de repòs o de mínims esforços entre exacerbacions
- Síntomes físics o psicològics de difícil maneig malgrat tractament òptim ben tolerat
- En cas de disposar de proves funcionals respiratòries (amb advertència sobre la qualitat de les proves), criteris d'obstrucció severa: FEV1 < 30% o criteris de dèficit restrictiu sever: CV forçada < 40% / DLCO < 40%
- En cas de disposar de gasometria arterial basal, acompliment de criteris d'oxigenoteràpia domiciliària o estar actualment realitzant aquest tractament a casa
- Insuficiència cardíaca simptomàtica associada
- Ingressos hospitalaris recorrents (> 3 ingressos en 12 meses per exacerbacions de MPOC)

MALALTIA CARDÍACA CRÒNICA (presència de dos o més dels següents criteris)

Sí No

- Insuficiència cardíaca NYHA estadi III ó IV, malaltia valvular severa o malaltia coronària extensa no revascularitzable
- Dispnea o angina de repòs o a mínims esforços
- Síntomes físics o psicològics de difícil maneig malgrat tractament òptim ben tolerat
- En cas de disposar d'ecocardiografia: fracció d'ejecció severament deprimida (< 30%) o HTAP severa (PAPs > 60 mmHg)
- Insuficiència renal associada (FG < 30 l/min)
- Ingressos hospitalaris amb símptomes d'insuficiència cardíaca /cardiopatia isquèmica recorrents (> 3 l'últim any)

ATENCIÓ PAL·LIATIVA EN MRC AVANÇADA

ENFOCAR OBJECTIUS SEGONS
MOMENT EVOLUTIU

INTEGRACIÓ DE L'ATENCIÓ PAL.LIATIVA EN MRC AVANÇADA

ABORDATGE INTERDISCIPLINAR : PNEUMÒLEGS, INFERMERES, FISIOTERAPEUTES ,
PSICÒLEGS, METGES DE FAMÍLIA I EQUIPS DE CURES PAL.LIATIVES

EQUIPS DE CURES PAL.LIATIVES: ORIENTACIONS / SUPORT I ATENCIÓ DIRECTA EN MALALTS
AMB **NECESSITATS MÉS COMPLEXES**

Generalist plus Specialist Palliative Care — Creating a More Sustainable Model

Timothy E. Quill, M.D., and Amy P. Abernethy, M.D. N Engl J Med 2013; 368:1173-1175

BENEFICIS DE L'ATENCIÓ PAL·LIATIVA

- ü Millora en el control de símptomes
- ü Evita hospitalitzacions innecessàries
- ü Millora la satisfacció de malalt i família
- ü Redueix el dolor i el trastorn estres posttraumàtic durant el dol de la família
- ü Disminueix els costos de l'hospitalització (reduint costos de tractaments i mesures de diagnòstic)
- ü Si s'inicien de manera precoç milloren els resultats clínics, la presa de decisions i la qualitat de l'atenció

Improving health care and palliative care for advanced and serious illness. Closing the quality gap. Agency for Healthcare Research and Quality <http://effectivehealthcare.ahrq.gov/ehc/products>. January 2013

INTERVENCIÓ PAL·LIATIVA...

u - IDENTIFICAR NECESSITATS MULTIDIMENSIONALS

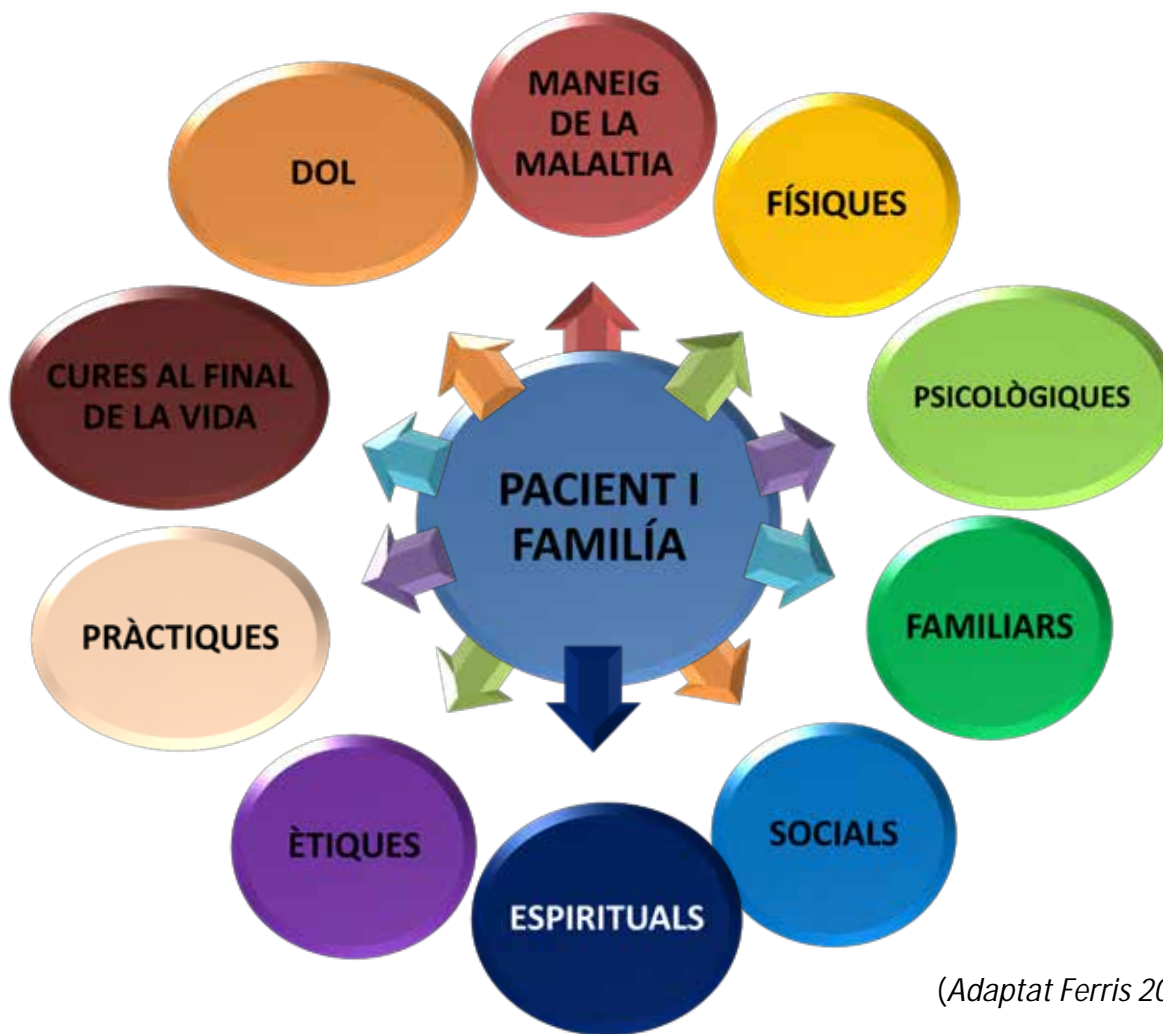
u - ELABORAR PLA TERAPÈUTIC MULTIDIMENSIONAL I SISTEMÀTIC

u - IDENTIFICAR VALORS I PREFERÈNCIES DE MALALTS : PLANIFICACIÓ DE DECISIONS ANTICIPADES

u - INVOLUCRAR A LA FAMILIA I CUIDADOR PRINCIPAL

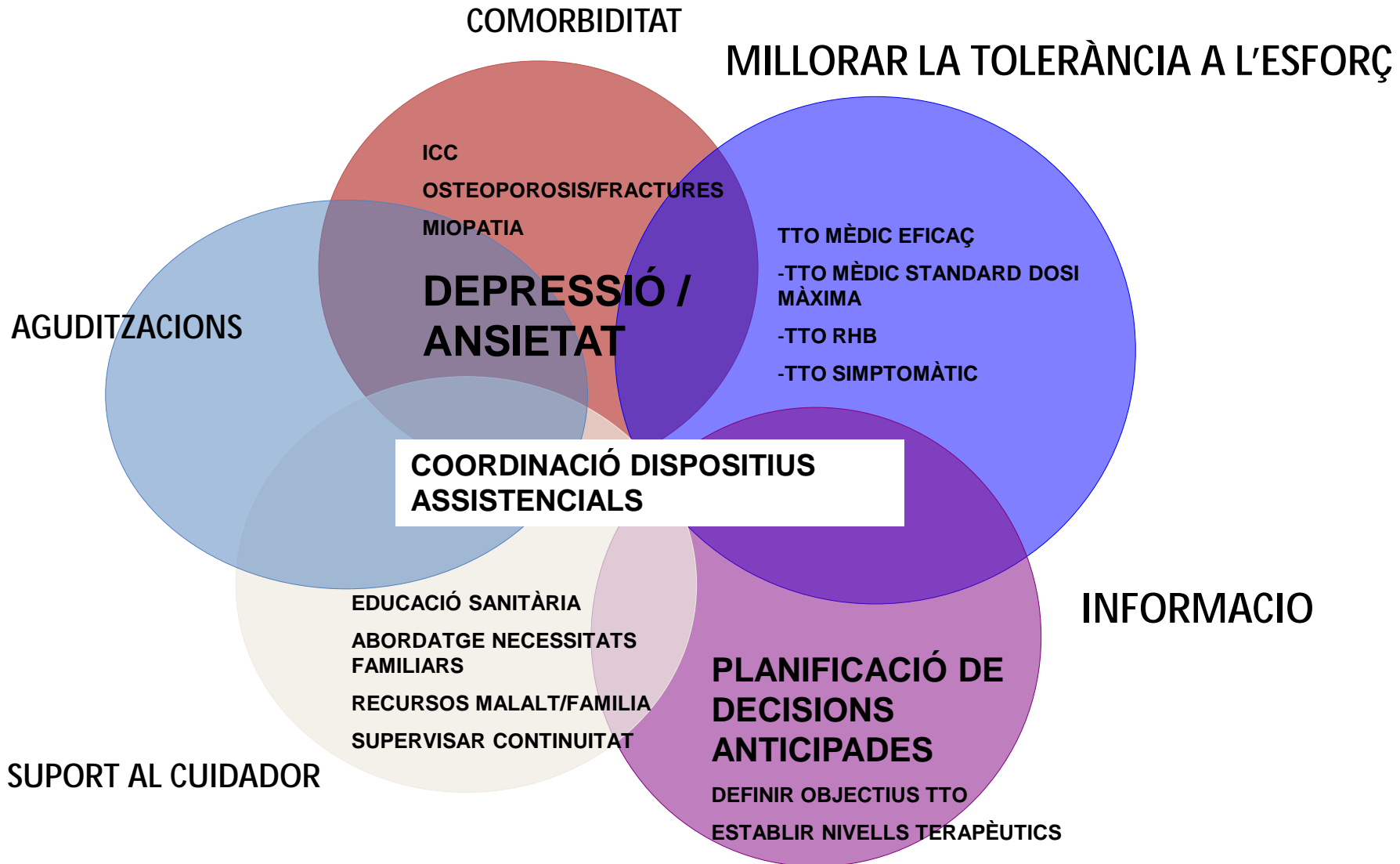
u - GESTIÓ DEL CAS, SEGUIMENT, ATENCIÓ CONTINUADA, URGENT I COORDINACIÓ AMB SERVEIS

VALORACIÓ MULTIDIMENSIONAL

(Adaptat Ferris 2002)

PLA TERAPÈUTIC MULTIDIMENSIONAL

ABORDATGE DE LA DISPNEA REFRACTÀRIA

NIVELL ACCEPTABLE

3. MESURES PAL·LIATIVES FARMACOLÒGIQUES:
OPIOIDES+/- ANSIOLÍTICS

2. MESURES NO FARMACOLÒGIQUES:
TÈCNIQUES DE RELAXACIÓ, REHABILITACIÓ

1 . OPTIMITZAR EL TRACTAMENT
BRONCODILATADOR+ /- EXERCICI FÍSIC +/- OXIGEN
SUPLEMENTARI

**DISPNEA
PERSISTENT O
INCREMENT**

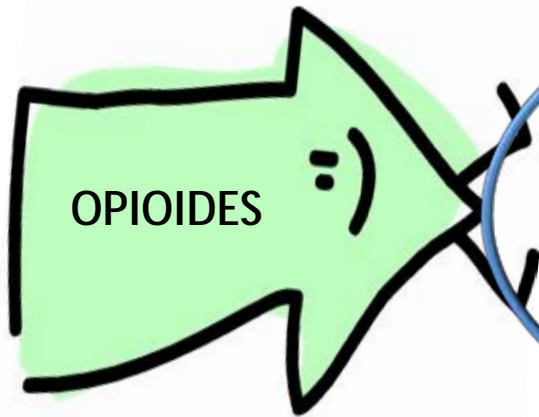
TRACTAMENT NO FARMACOLÒGIC DE LA DISPNEA

TRACTAMENT	EVIDÈNCIA
<p>-VMNI</p> <p>Millora la hipercàpnia i la dispnea utilitzada en combinació amb oxigenoteràpia</p> <p>Cal incloure el possible tractament en la PDA</p>	<p><i>-Clini et al 2002</i></p>
<p>-TECNiques DE RELAXACIÓ</p> <p>Evidència qüestionable</p>	<p><i>-Bausewein et al 2008</i></p>
<p>-REHABILITACIÓ PULMONAR</p> <p>Indicada per trencar el cicle d'increment de dispnea, reducció d'activitat, increment d'ansietat, aïllament social</p> <p>Indicat en MPOC amb deterior funcional greu amb exacerbacions freqüents i ingressos hospitalaris</p>	<p><i>- Puhan et al 2011</i></p>

TRACTAMENT FARMACOLÒGIC: OPIOIDES

LIMITACIONS	EVIDÈNCIA	INVESTIGACIÓ FUTURA
<ul style="list-style-type: none"> -Experiència limitada -Estudis a curt termini -Desconeixement possibles efectes a llarg plaç -Poc nombre de malalts	<ul style="list-style-type: none"> -Existeixen proves a favor de l'ús continuat d'opioides parenterals o orals -No hi ha proves consistents per a l'ús d'opioides nebulitzats -Manquen proves consistents que avalin l'ús dels opioides per a millorar la tolerància a l'exercici	<ul style="list-style-type: none"> -Estudis amb diferents opiacis i esquemes de dosis -Mesures de qualitat de vida -Estudiar la correlació de l'efecte terapèutic amb el grau de dispnea

*Jennings AL, et al. Biblioteca Cochrane Plus, 2008 Número 2
Ekström et al. BMJ 2014.*

- ü Milloren el confort, redueixen la dispnea i milloren la qualitat del son
- ü Són segurs / no estudis que mostrin efectes adversos en intercanvi de gasos , depressió respiratòria o increment de mortalitat

- Ekström et al. BMJ 2014

- ü Cal plantejar tto individualment: risc / benefici
- ü Titular de forma lenta amb morfina ràpida amb dosis baixes fins aconseguir benefici
- ü Passar a morfina d'alliberació retardada
- ü Si crisis administrar opioïdes parenterals
- ü Si el pacient rep opioïdes per una altre causa incrementar la dosis 25-50%
- ü Dosis superiors a 15mg de morfina cada 4 h no aporten beneficis en el tractament pal·liatiu de la dispnea

Cal anticipar i prevenir efectes secundaris com nàusees i sobretot la **CONSTIPACIÓ**

Si els efectes adversos són severos plantejar la **ROP**
(hidromorfona /oxicodona 50% dosi equivalent)

El malalt i la família han de perdre la por

Han d'entendre com titular les dosis

DISPONIBILITAT DE L'EQUIP : MONITORITZACIÓ DELS EFECTES ADVERSOS

TRACTAMENT SIMPTOMÀTIC AMB OXÍGEN

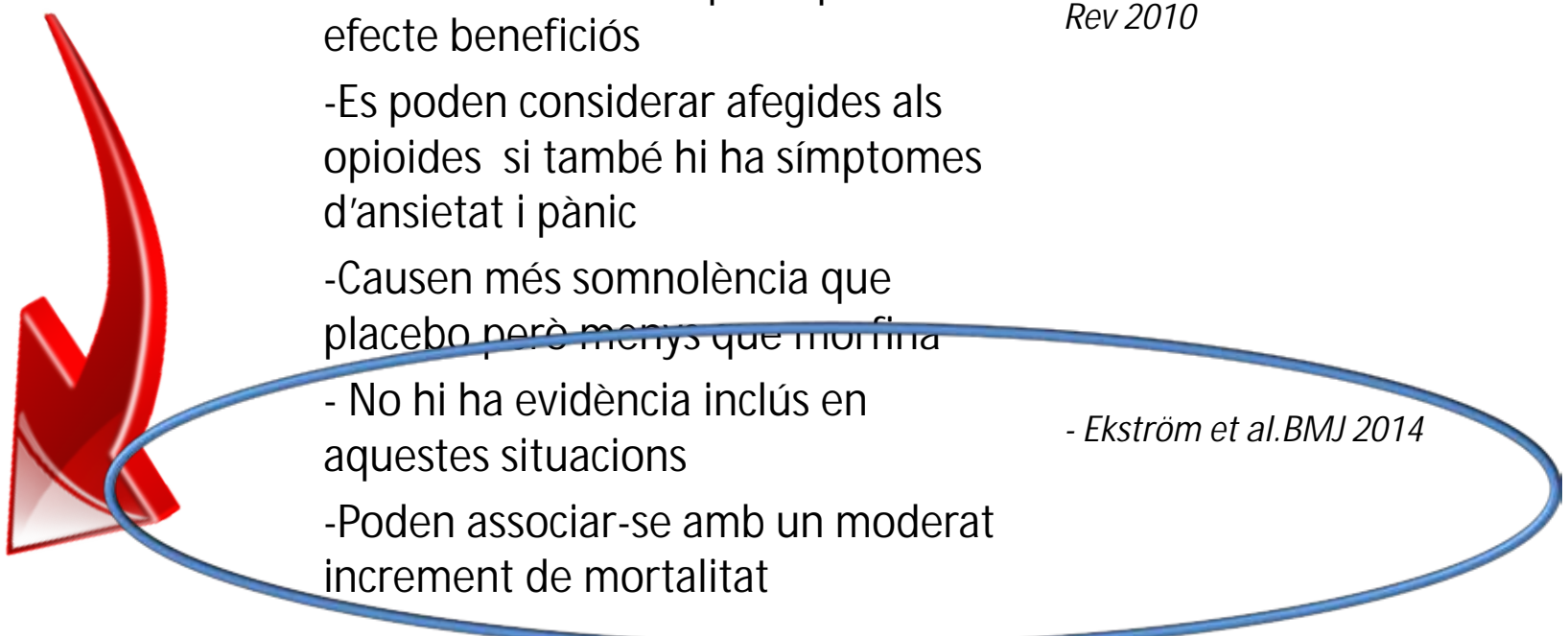
DISPNEA	TRACTAMENT	EVIDÈNCIA
	<ul style="list-style-type: none"> - Evidència de l'O2 en la reducció de la dispnea en malalts amb hipoxèmia lleu o sense hipoxèmia. - No hi ha factors predictius que indiquin el possible efecte -L'ús d' O2 en malalts amb dispnea refractària sense hipoxèmia no millora el símptoma significativament comparat amb aire ambient	<p><i>-Revisió Cochrane per Uronis et al 2011</i></p> <p><i>-Abernethy et al. Lancet 2010</i></p>

PRESCRIPCIÓ INDIVIDUALITZADA

CALEN MÉS ESTUDIS EN FFV

TRACTAMENT FARMACOLÒGIC: BENZODIAZEPINES

DISPNEA	TRACTAMENT	EVIDÈNCIA
	<ul style="list-style-type: none"> -No hi ha evidència que suporti un efecte beneficiós -Es poden considerar afegides als opioides si també hi ha símptomes d'ansietat i pànic -Causen més somnolència que placebo però menys que morfina - No hi ha evidència inclús en aquestes situacions -Poden associar-se amb un moderat increment de mortalitat	<p>-Simon et al. <i>Cochrane Database Sys Rev</i> 2010</p> <p>- Ekström et al. <i>BMJ</i> 2014</p>

Utilitzar lorazepam , diazepam nocturn o midazolam per via sc

INTERVENCIIONS ANSIETAT /DEPRESSIÓ

ANSIETAT/DEPRESSIO	TRACTAMENT	EVIDÈNCIA
	ANTIDEPRESSIUS, ISRS -Resultats no concloents o sense impacte significatiu en l'activitat i en la qualitat de vida	-Eiser et al 2005 -Yohannes et al 2001
	ANSIOLÍTICS -Evidència limitada i resultats conflictius -Intervenció individualitzada	-Uronis et al 2011 -Yohannes et al 2008
	REHABILITACIÓ PULMONAR -Resultats conflictius	
	TERÀPIA COGNITIVA CONDUCTUAL -Combinada amb RHB pulmonar pot tenir impacte significatiu	-Kunik et al 2008 -Hynninen et al 2010
	RELAXACIÓ MUSCULAR - Evidència limitada en l'efecte sobre l'ansietat	-Renfoe et al 1998

Model de presa de decisions sanitàries

PLANIFICACIÓ DE DECISIONS ANTICIPADES

Declaració anticipada de valors i preferències

Decisió anticipada de rebuig d' un tractament o desig manifest d'adequació de l'esforç terapèutic o de realització o no de determinades proves diagnòstiques o terapèutiques.

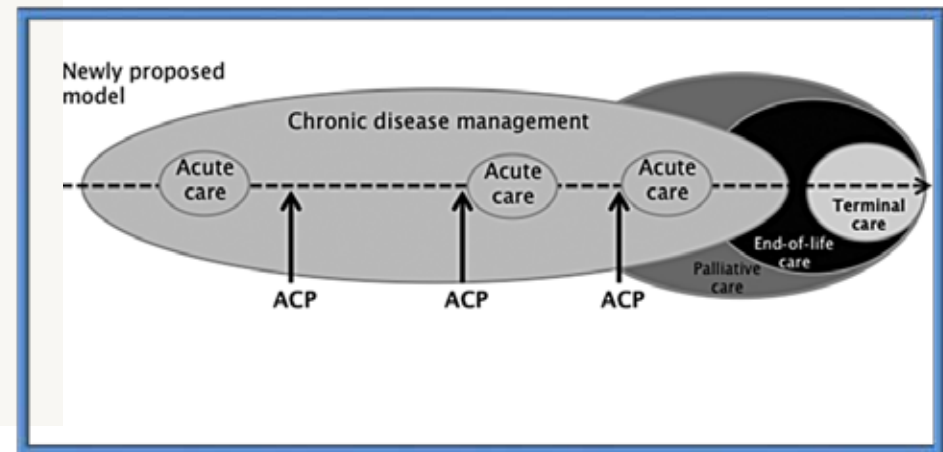
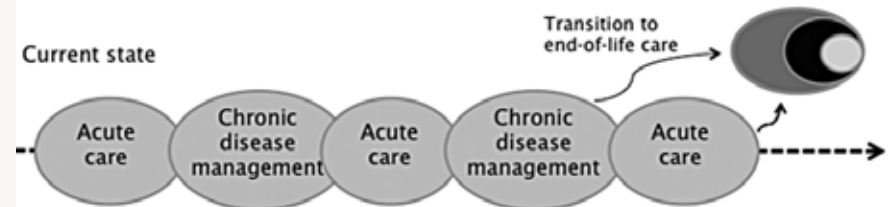
Designació d' un representant per decisions sanitàries

PLANIFICACIÓ DE DECISIONS ANTICIPADES

- Discussió proactiva sobre possible evolució de la malaltia i pronòstic incloent preferències del pacient relacionades amb la cura al final de la vida
- Cal iniciar-la en fases precoces de més estabilitat de la malaltia
  - *Eur Respir J 2008;32:796-803*
- Redueix stress en malalt i família i millora la qualitat de l'assistència

Medical models in COPD management

CONCLUSIONS

- ü Les MRC cursen amb una **TRAJECTÒRIA CLÍNICA DE LENT DETERIOR** amb una **ALTA CÀRREGA SIMPTOMÀTICA** que condiona un **ELEVAT IMPACTE PSICOSOCIAL EN MALALT I FAMÍLIA**.
- ü La variable trajectòria clínica **DIFICULTA LA PREDICCIÓ PRONÒSTICA**. Buscar la precisió pronòstica porta a endarrerir fer un pla de cures adequat a la trajectòria de la malaltia i a les **NECESSITATS** que aquesta genera.
- ü El maneig d'aquests pacients requereix d'una **INTERVENCIÓ INTERDISCIPLINÀRIA**

CONCLUSIONS

- ü Per a la detecció de malalts amb necessitats d'atenció pal·liativa centrada amb necessitats fluctuants del pacient / família ens cal una **EINA QUE CAPTI LA MULTIDIMENSIONALITAT DE LA MALALTIA : NECPAL.**
- ü Cal informar de la natura de la malaltia i estar receptius a necessitats, valors i desitjos per tal de **TREBALLAR LA PLANIFICACIÓ DE LES DECISIONS COMPARTIDES** enfocant **OBJECTIUS DEL TRACTAMENT SEGONS MOMENT EVOLUTIU** i poder **GESTIONAR LES CRISIS EN LES SITUACIONS DE FINAL DE VIDA SEGONS AQUESTS VALORS**

CONCLUSIONS

- ü La **DISPNEA** és el símptoma més comú , més stressant i respon només parcialment al tractament. Habitualment esdevé refractari requerint un canvi en l'estratègia de tractament: prolongar supervivència vs **MILLORA EN EL CONTROL SIMPTOMÀTIC, MILLORA DE LA FUNCIONALITAT I EN LA QUALITAT DE VIDA.**
- ü L'evidència del tractament simptomàtic és pobre. **N'HI HA PER L'ÚS DELS OPIOIDES CONTINUATS ORALS O PARENTERALS (EFICÀCIA I SEGURETAT)**

MOLTES GRÀCIES